آیا نرخ بی‌کاری به تنهایی شاخص مناسبی برای سنجش بازار کار است؟

مصائب نرخ بی‌کاری

شـــرق: دولت سیدابراهیم رئیسی مدعی است که در یک سال یک میلیون شغل ایجاد کرده است. این ادعا از زمان مطرح‌شدن از سوی رئیس‌جمهور و تأکید چندباره وزیر کار، مورد انتقاد گروه‌های زیادی از کارشناســان قرار گرفته اســت. چه در دولت سیدابراهیم رئیسی و چه در دولت‌های دیگر، همیشــه نرخ بی‌کاری یک دستاورد مهم به حساب می‌آمده و می‌آید. یک دلیل این ماجرا این است که دولت‌ها بعضا با دستکاری تعریف‌ها از شغل و شاغل‌بودن می‌توانند نرخ بی‌کاری را بازتعریف کنند و به این ترتیب همیشه در این زمینه دستاورد قابل قبولی داشته باشند. دستاوردی که ممکن اســت با واقعیت جامعه تفاوتی اساسی داشته باشد. به‌تازگی مرکز پژوهش‌های مجلس در این زمینه پژوهشی انجام داده و با توجه به چالش‌هایی که تکیه صرف بر نرخ بی‌کاری ممکن است ایجاد کند، توصیه کرده شاخص‌های دیگری هم برای سنجش وضعیت بازار کار بررسی شود.

چرا نرخ بی‌کاری شاخص چالش‌برانگیزی است؟

نــرخ بی‌کاری مهم‌تریــن و پرکاربردترین شــاخص بازار کار اســت. این نرخ نقش مهمی در نظام تصمیم‌گیری کشور دارد و معمــولا مبنای تخصیص منابع در قوانیــن بودجه، به‌عنوان هــدف کمّی در سیاســت‌ها و قوانیــن دائمی کشــور، یکی از مؤلفه‌های مهم در ارزیابی عملکرد سیاســت‌های اجراشده و در بیشتر موارد مبنای برنامه‌ریزی و تصمیمات منطقه‌ای است. این در حالی اســت که مطالعات اخیر ســازمان بین‌المللی کار نشــان می‌دهد اگر تحلیل تحولات بــازار کار تنها متکی به نرخ بی‌کاری باشــد، ممکن اســت منجر به قضاوت نادرست درباره شــرایط بازار کار یا انحراف در تصمیم‌گیری و سیاســت‌گذاری درست در این حوزه شود. بنابراین توصیه می‌شود در تصمیمات توسعه منطقه‌ای و سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر تحلیل شرایط بازار کار، در کنار نرخ بی‌کاری، شاخص‌های مکمل نرخ بی‌کاری نظیر نرخ بی‌کاری با لحاظ داده‌های اشتغال ناقص و نیروی کار بالقوه مدنظر قرار گیرد.

مرکز پژوهش‌های مجلس بــرای برطرف‌کردن این نگرانی پیشــنهاد داده است مرکز آمار ایران شــاخص‌های مکمل نرخ بــی‌کاری را به‌طور فصلی و در گروه‌هــای هدف مختلف (اعم از گروه‌های جنسی، ســنی و منطقه‌ای) محاسبه و منتشر کند. همچنیــن باید توجه داشــت که بعد از تعریف شــاخص‌های مکمل، باید اســتفاده و کاربرد آن در نظام تصمیم‌گیری کشــور اعم از قوانین و سیاست‌های حوزه فقرزدایی، حمایت از تولید و توزیع اعتبارات استانی مورد توجه قرار گیرد که این امر مستلزم همکاری نزدیک مرکز آمار ایران، سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و قوه مقننه است.

جایگاه نرخ بی‌کاری در نظام تصمیم‌گیری کشور

شاخص‌های آماری بازار کار در شناسایی اهداف، خط‌مشی، تعییــن اســتانداردهای هنجــاری برای اقــدام، انتخــاب بین گزینه‌های اســتراتژیک، کمک در تصمیم‌گیری‌های سیاســی و کنترل اثربخشی سیاســت‌ها قابل به‌کارگیری هستند. به عبارت دیگر آمار بــازار کار به‌عنــوان ورودی و خروجــی پویایی بازار کار در نظــر گرفته می‌شــود. همچنین سیاســت‌گذاران دولتی برای طراحی برنامه‌ها و شــناخت سیاســت‌هایی که توســعه بلندمــدت اقتصاد را تقویت می‌کند، به این اطلاعات نیاز دارند. سیاســت‌گذاران بــا به‌کارگیری اطلاعــات بازار کار در شــرایط بحرانــی اقتصادی بهتر می‌توانند نیاز برای گســترش یا کاهش انواع برنامه‌های اصلی دولت را تعیین کنند. اطلاعات بازار کار نقش بســیار مهمی در کمک به برنامه‌ریزان جهت توســعه و تعیین برنامه‌های آموزشی دارد.

محدودیت‌های مربوط به تعریف نرخ بی‌کاری

نرخ بی‌کاری برخلاف شاخص‌های آماری مانند سن، جنس و ســال‌های تحصیل، شــاخص شهودی نیســت. همچنین در محاســبه نرخ بی‌کاری، میزان زیادی از برداشت‌های شخصی مؤثــر اســت و تفســیرهای متفاوتی از ســؤالات پاســخ‌های نظرســنجی‌های نیــروی کار درباره در دســترس بــودن و در جست‌وجوی شغل بودن وجود دارد. در مجموع دقیقا مشخص نیست که نرخ بی‌کاری واقعا چه چیزی را اندازه‌گیری می‌کند؟ این شــاخص تصویر واضحــی از میزان نیــروی کار غیرفعال، اشــتغال ناقص (نیروی کار بلااستفاده) یا توانایی‌های جسمی، ذهنی و شغلی (مهارت اشتغال) کارگر نشان نمی‌دهد.

علاوه بر این، نرخ بی‌کاری اثرپذیری زیادی از میزان حمایت درآمــدی از افراد بی‌کار، میزان و قابلیت اجرای سیاســت‌های فعــال بــازار کار، شــیوه‌های اجــرای سیاســت‌های فعال یا زیرساخت‌های اداری بازار کار دارد.

برای نمونه، این شاخص اطلاعات جامعی درباره نیروی کار بلااستفاده ارائه نمی‌کند.

طبــق تعریف بی‌کاری، افراد بی‌کار بایــد هم‌زمان دو معیار آمادگی برای کار و جســت‌وجوی فعال کار را داشــته باشــند. تعریف بی‌کاری یک معیار کلی و آشــکار برای شناسایی نیروی کار بلااستفاده است. به عبارت دیگر، این تعریف سایر جنبه‌ها و اشکال نیروی کار بلااستفاده را نشان نمی‌دهد.

بــرای مثال ممکن اســت عرضه بالقوه و بلااســتفاده‌ای از نیروی کار در بین شــاغلان یا در خارج جمعیت فعال باشد که تعریف بی‌کاری آن را پوشش نمی‌دهد.

دیگر نارســایی تکیه کامل بر شاخص نرخ بی‌کاری، «فقدان ارائه اطلاعات درخصوص افراد غیرفعال» اســت. تعریف نرخ بی‌کاری بر مبنای محاســبه سهم افراد بی‌کار از جمعیت فعال است. بنابراین در محاســبه نرخ بی‌کاری، شرایط و تعداد افراد غیرفعال (افراد خارج از جمعیت فعال) نادیده گرفته می‌شود و ایــن یکی از محدودیت‌های تعریف نرخ بی‌کاری اســت؛ زیرا شــرایط و تعداد افراد غیرفعال، پیامدهــای مهمی در تجزیه و تحلیــل بازار کار دارد. بــا حذف این افراد از نــرخ بی‌کاری، در حقیقت این پیامدها نادیده گرفته می‌شوند و فرض می‌شود که آنها هیچ‌گونه پیامدی برای بازار کار ندارند یا بازار کار هیچ‌گونه اثرپذیری از آن ندارد، درحالی‌که این فرض درست نیست.

سومین کاستی نرخ بی‌کاری در زمینه «فقدان ارائه اطلاعات درخصوص کیفیت و ساختار اشتغال» نمایان می‌شود.

یکــی دیگــر از نواقــص نرخ بــی‌کاری این اســت که هیچ اطلاعاتی درباره کیفیت اشــتغال، یعنی شــرایط کار جمعیت شــاغل ارائه نمی‌دهد. بنابراین ممکن است این‌گونه به نظر آید که نرخ بــی‌کاری پایین دلالت بر ایــن دارد که بخش بزرگی از نیروی کار مشــغول به کار بوده و کارجویــان تا حد زیادی قادر به یافتن و نگهداری شــغل هستند. اما بدیهی است که کیفیت، ماهیت و ســاختار اشــتغال در این میان بسیار مهم است و یک بازار کار قوی و ســالم آن است که کیفیت مشاغل را هم‌زمان با افزایش تعداد شاغلان تضمین کند و با ارائه مشاغلی با شرایط کاری رضایت‌بخش، ازجمله درآمد و زمان کار مناســب، ایمنی و سلامت شغلی، دسترسی به حمایت اجتماعی و گفت‌وگوی اجتماعی، کار شایسته را ارتقا بخشد.

عــلاوه بر این ســه مورد، شــاخص نرخ بــی‌کاری به دلیل ابهام در زمینه «فقدان ارائــه اطلاعات درخصوص ویژگی‌های بی‌کاران و ماهیت بی‌کاری»، «فقدان ارائه اطلاعات درخصوص ساختار بی‌کاری» و همچنین «عدم انعکاس واقعیت بازار کار» شاخصی غیرقابل اطمینان به نظر می‌رسد.

آسیب‌شناسی نرخ بی‌کاری در ایران

توجــه صرف بــه نــرخ بــی‌کاری بــدون توجه به ســایر شــاخص‌های بازار کار می‌تواند منجر به تحلیل اشتباه در بازار کار کشــور شود. به‌عنوان شــواهدی از این موضوع می‌توان به وضعیت بازار کار کشــور ایران در دو سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ اشاره کرد. نتایج مطالعات و بررســی‌ها نشان می‌دهد شیوع بیماری کرونا باعث ازبین‌رفتن بســیاری از مشاغل طی فصول مختلف سال ۱۳۹۹ شده اســت و اوج تأثیرگذاری بیماری کرونا، مربوط بــه بهار ۱۳۹۹ و کاهــش یک‌میلیون‌و ۵۰۰ هــزار نفر از تعداد شاغلان اســت. اما علی‌رغم کاهش چشــمگیر تعداد شاغلان طی فصول سال ۱۳۹۹، نرخ بی‌کاری در این دوره روند کاهشی داشته است. بررسی عمیق‌تر نشان می‌دهد که علت اصلی این عدم همسویی، ساختار و کیفیت اشتغال در کشور است. نگاهی به ترکیب وضعیت شغلی شــاغلان در ایران نشان می‌دهد که شــاغلان غیررسمی (۶۰ درصد اشتغال کشــور) و افراد کارکن مســتقل ســهم بالایی (اندکی کمتــر از ۴۰ درصــد) را دارند، درحالی‌که در کشــور آمریکا شــاغلان مزدبگیــر و حقوق‌بگیر، بخش عمده شاغلان کشور آمریکا (حدود ۹۴ درصد) را تشکیل می‌دهند.

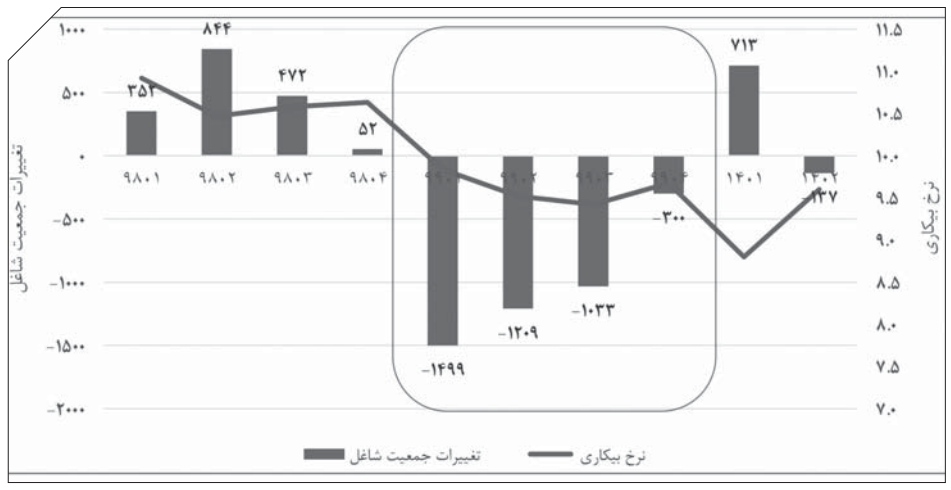

روند نرخ بیکاری و تغییرات جمعیت شاغل

بنابرایــن بدیهی اســت کــه با آغاز شــوک کرونا، شــاغلان کشــور آمریکا در صورت ازدســت‌دادن شــغل، چون مزدبگیر و حقوق‌بگیــر هســتند، به جمعیت بی‌کار اضافه می‌شــوند تا از مزایــای بیمه بی‌کاری اســتفاده کنند و نــرخ بی‌کاری در این کشــور بالا می‌رود اما در کشورهایی که ســهم شاغلان کارکن مستقل و اشــتغال غیررسمی بالاست (ازجمله ایران و ترکیه)، تأثیــر ایــن بحــران در افزایش جمعیــت غیرفعــال و کاهش نرخ مشــارکت نمایان شــده و در نتیجه نــرخ بی‌کاری کاهش می‌یابــد. بنابراین بدیهی اســت کــه اگر در تحلیــل وضعیت بازار کار، ســاختار و کیفیت اشــتغال نادیده گرفته شود و صرفا تغییــرات نرخ بــی‌کاری مبنا باشــد، ممکن اســت به قضاوت نادرســت بینجامد. علاوه بر این، نواقــص نرخ بی‌کاری، تحلیل وضعیت بازار کار اســتان‌های کشــور را نیز با خطای بیشــتری همراه می‌کند.

به همین دلیل مرکز آمار ایران، نرخ بی‌کاری استان را در کنار نرخ مشارکت ارائه می‌دهد تا صرفا نرخ بی‌کاری مبنای قضاوت برای تحولات بازار کار اســتان‌های کشور نباشد و علاوه بر این، محاســبه نرخ بی‌کاری در دامنه‌ای از فاصله اطمینان محاسبه و اعلام می‌شود.

پیشــنهادهای ســازمان بین‌المللی کار درباره شاخص‌های مکمل نرخ بی‌کاری

با تمام این تفاسیر، حتی اگر نرخ بی‌کاری مطابق با استاندارد ســازمان بین‌المللی کار (ILO) اندازه‌گیری شــود، کاســتی‌ها و ابهام‌هایــی ذاتی در آمــار بی‌کاری وجــود دارد. برای مثال، ابهاماتی در جمله‌بندی، درک و تفســیر پرسش‌نامه نیروی کار هســت. مهم‌تر از همه، بافت نهادی ملی و محلی بر بی‌کاری مؤثر اســت و همچنیــن میزان بــی‌کاری اندازه‌گیری‌شــده به عوامل روانــی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بســتگی دارد. از این‌رو، نرخ بی‌کاری محاسبه‌شــده نمی‌تواند منعکس‌کننده همه واقعیت‌های بازار کار یا لزوما مبنای درســتی برای اتخاذ سیاست‌های حوزه بازار کار باشد. این کاستی‌ها و ابهام‌ها باعث شــد تا در نوزدهمین کنفرانس بین‌المللی سازمان بین‌المللی کار، محدودیت‌هــای نــرخ بــی‌کاری به‌عنوان معیــاری برای اســتفاده‌نکردن از نیروی کار به رســمیت شناخته شود و چهار شاخص نشــان‌دهنده عدم اســتفاده از نیروی کار، به شرح زیر معرفی شود:

بی‌کاری: افرادی که اشــتغال ندارند، در دســترس هستند و به‌طور فعال هم در جست‌وجوی شغل هستند.

اشــتغال ناقص زمانی: افراد دارای اشــتغال ناقص شــامل تمام شــاغلانی اســت که در هفته مرجع، حاضر در ســر کار یا غایــب موقت از محــل کار بوده‌اند و به دلایــل اقتصادی نظیر رکود کاری، پیدانکردن کار با ســاعت کار بیشــتر، قرارداشتن در فصل غیرکاری و... کمتر از ۴۴ ساعت کار کرده، خواهان و آماده برای انجام کار اضافی در هفته مرجع بوده‌اند. اشــتغال ناقص به شغلی گفته می‌شود که بر اساس یک‌سری استانداردها برای کارگر ناکاراســت؛ در نتیجه کارگر از تمام توانش برای استفاده از شغل بهره نمی‌برد.

نیروی کار بالقوه: افرادی که شــاغل نیســتند و به آن علاقه نشان می‌دهند، اما شرایط موجود برای آنها جست‌وجوی شغل فعال یا در دسترس بودن آنها را محدود می‌کند.

پیشــنهاد مرکز پژوهش‌های مجلس در زمینه شاخص نرخ بی‌کاری

با وجود این، بررســی‌های صورت‌گرفته نشان می‌دهد نرخ بــی‌کاری یک معیار ناکافــی و ابهامات و نواقــص جدی دارد. از ایــن‌رو مرکز پژوهش‌هــای مجلس پیشــنهاد می‌دهد که از دو منظر آسیب‌شناســی نواقص نرخ بی‌کاری در کشــور انجام بگیرد؛ نخســت اینکه «عــدم تطابق تغییرات نــرخ بی‌کاری با ادراک عمومــی از وضعیت بازار کار» مورد بررســی قرار گیرد و دیگــر اینکه «انحراف در نظام تصمیم‌گیری کشــور ناشــی از ابهامــات نرخ بی‌کاری» مورد آسیب‌شناســی قرار بگیرد. مرکز پژوهش‌هــای مجلس همچنین توصیه می‌کند شــاخص‌هایی نظیر کار شایسته نیز که در سال‌های اخیر در قوانین برنامه‌های چهارم، پنجم و ششــم توســعه آمده اما تاکنون محقق نشده اســت، تدوین شــوند. بنابراین جا دارد در کنار اهتمام به تدوین شاخص‌های مکمل نرخ بی‌کاری، شاخص‌های کار شایسته نیز در دستور کار قرار گیرد.

همچنیــن ایــن مرکــز در زمینــه تدویــن شــاخص‌های مکمــل نیز توصیــه می‌کند تصمیمــات توســعه منطقه‌ای و سیاســت‌گذاری‌های مبتنی بر تحلیل شرایط بازار کار، منحصرا متکی بر نرخ بی‌کاری نباشــد بلکه لازم اســت شــاخص‌های ترکیبی یا تجمیعی که مکمل نرخ بی‌کاری است، محاسبه شود تا به بهبود درک عمومی و درک تحولات بازار کار و جلب توجه عمومی بیشتر کمک کند.

بااین‌حــال، باید تعریف شــاخص‌های مکمل نرخ بی‌کاری (نظیــر نرخ بــی‌کاری با لحــاظ داده‌هــای اشــتغال ناقص و نیروی کار بالقوه) منطبق بر تعاریف و اســتانداردهای سازمان بین‌المللــی کار باشــد تا مبنای علمــی و امکان مقایســه در ســطح بین‌المللی را داشــته باشــد. برای برطرف‌کــردن این نگرانی، پیشــنهاد داده اســت که مرکز آمار ایران شاخص‌های مکمل نــرخ بی‌کاری را به‌طــور فصلــی و در گروه‌های هدف مختلف (اعم از گروه‌های جنســی، سنی و منطقه‌ای) محاسبه و منتشر کند.

جدول ۴۴۶۵ • طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- شــهری نزدیک رشــت- شــهر پســته در استان ســمنان۲- پدربــزرگ- از انــواع مســابقه‌های تیمــی سرعتی- از طرح‌های شناخته‌شده فرش دستباف ایرانی ۳- برخورد- نشســته- پیامبران ۴- چین و شکن- کندن علف‌هــای هــرز- نور خورشــید ۵- مدفن امام حســن عســکری(ع)- مشــغول به کار- گاهی دل هم می‌زند ۶- دســت شکســته- نمونه چاپی کامپیوتــری- ماورا ۷- بهشتی- اســید معده این حیوان می‌تواند فلزات را ذوب کند- پی‌بندی ســاختمان ۸- گندم آسیاب‌شــده- دچار توهم- شکلک ۹- مادر اختراع است- چیره‌شونده- پوشــیده و پنهان ۱۰- خطاب مردان ترکیه- صدمه‌دیده- چهــره ۱۱- خاک ســرخ- اکنــون- مــادر ۱۲- از الفبای لاتین- مرام- مواد معدنی فلزدار ۱۳- از اجزای دستگاه گوارش- آدم ماشینی- بندری در بلغارستان ۱۴- فیلمی از چارلی چاپلین- در گذشــته مســئول برقراری نظم در شهر بود- تمرکز حواس ۱۵- اسب تندرو- آلبومی با آواز حسام‌الدین سراج

عمودی:

۱- جشنواره ســینمایی معتبر- دکوراسیون- سخت ســر امروزی ۲- حالتی مخصوص زن آبستن- مجموعه داستانی نوشــته منیرو روانی‌پور ۳- جاده پیچ‌درپیچ که کرج را بــه مازندران متصل می‌کنــد- پنبه‌زن- کلیپس ۴- کوشــش و فعالیت- کمربند مســیحیان- کجاست ۵- شــکاف سر قلم- ســیاره ســرخ- غیر از مورد قبلی ۶- تولیــد مثــل- ایمان قلبــی- دســت‌نخورده ۷- نام هموطــن آذربایجانی- عــذاب‌آور- آخریــن حد چیزی ۸- رســتگار- پرنده‌ای شکاری- پوشــاننده ۹- نخستین نشــریه بانوان ایران- ماده‌ای که از سوزاندن شکر به دست می‌آید- دل‌آزار کهنــه ۱۰- زبان ترکی- نوعی چاپ- برگ و دانه معطر این گیاه به عنوان چاشــنی مصرف می‌شود ۱۱- پیاله، جام- کبوتر دشتی- چند رأی ۱۲- من و شما- وسیله‌ای برای تولید نور هنگام عکس‌گرفتن- نوعی بیسکوییت ساده ۱۳- ناموس‌پرستی- سرنیزه- شترمرغ آمریکایی ۱۴- کشوری در آمریــکای مرکزی در همســایگی گواتمالا- کامل‌نشــده ۱۵-سازی بادی- ماه اول میلادی- گیره سر دخترانه

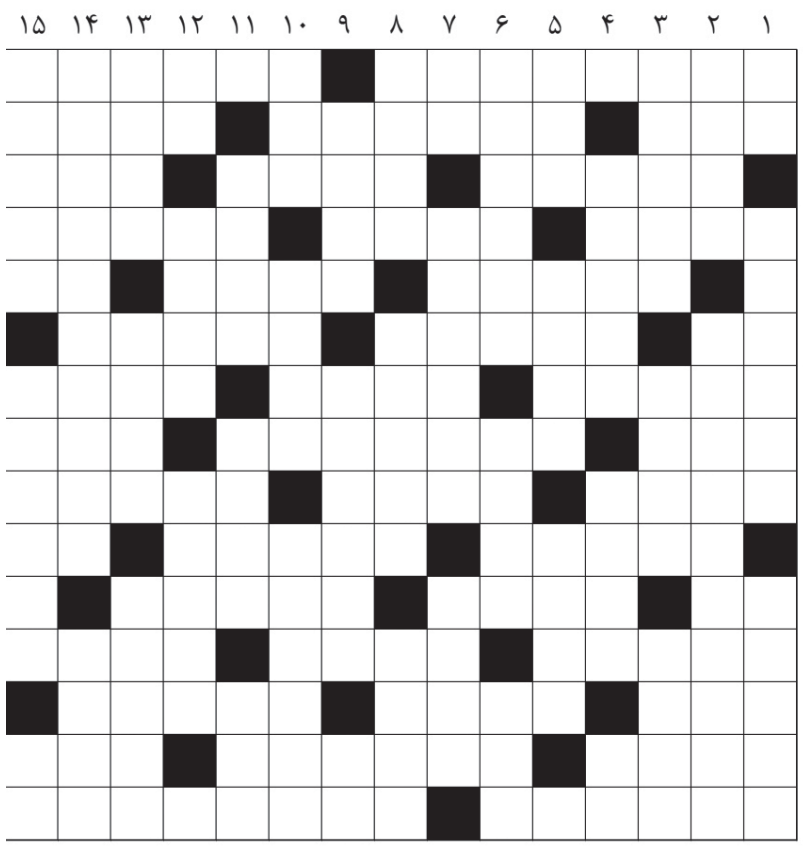

سودوکو سخت ۳۴۶۱

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

			۵	۴		۱	۷	
۹	۳		۲					۵
						۸		
					۲	۷		
	۷		۴	۹	۱		۶	
		۹	۷					
		۷						
۸					۴		۳	۱
	۱	۲		۳	۵			

سودوکو ساده ۳۴۶۱

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

			۲	۴				۷
	۸		۹	۵		۱		۲
	۴		۳					
		۶	۵					۱
	۲	۸		۳		۵	۹	
۵					۸	۲		
					۳		۶	
۴		۳		۹	۲		۱	
۶				۱	۵			

حل سودوکو سخت

۹	۶	۸	۱	۳	۲	۵	۷	۴
۷	۲	۳	۹	۴	۵	۱	۶	۸
۱	۵	۴	۷	۶	۸	۹	۳	۲
۲	۳	۱	۸	۵	۶	۴	۹	۷
۶	۷	۹	۴	۱	۳	۸	۲	۵
۸	۴	۵	۲	۷	۹	۳	۱	۶
۵	۸	۲	۳	۹	۷	۶	۴	۱
۴	۹	۶	۵	۲	۱	۷	۸	۳
۳	۱	۷	۶	۸	۴	۲	۵	۹

حل سودوکو ۳۴۶۱

۷	۲	۴	۱	۸	۹	۳	۵	۶
۹	۳	۱	۶	۷	۵	۸	۴	۲
۵	۶	۸	۲	۴	۳	۹	۱	۷
۲	۸	۶	۴	۳	۱	۵	۷	۹
۳	۵	۹	۷	۶	۲	۴	۸	۱
۱	۴	۷	۵	۹	۸	۶	۲	۳
۴	۷	۲	۹	۵	۶	۱	۳	۸
۸	۹	۵	۳	۱	۷	۲	۶	۴
۶	۱	۳	۸	۲	۴	۷	۹	۵
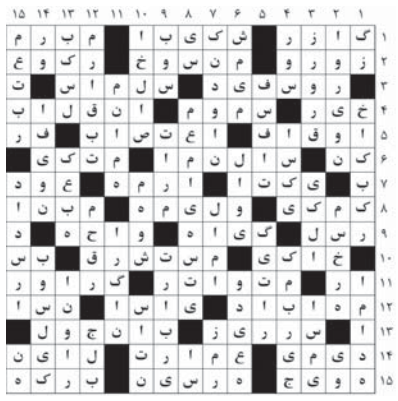
حل جدول ۴۴۶۴